

SZIVHANGOK.

ALKALMI BESZÉD,

MELYET

A SZÉKESFEHÉRVÁRI ELSŐ KISDEDÓVÓ-INTÉZETNEK

1860-dik ÉV JUNIUS 3-kán TÖRTÉNT

ÜNNEPÉLYES FELAVATÁSOKOR

MONDOTT

ÉS

SZÉKESFEHÉRVÁR

NEMESKEBLŰ KÖZÖNSÉGÉNEK ROKON ÉRZELEMMEEL

AJÁNL

NEY FERENC

a kiseddóvó-képezde igazgatója, a pesti főreáltanodában magyarnyelv és irodalom tanára, a m. tud. akademia l. és a m. term. tud. társulat tagja, a kiseddóvó intézeteket Magyarországnban terjesztő egyesület alapító tagja és pénztárnoka, mint ezen ünnepélyre választmányilag kiküldött egyleti képviselő.

PEST, 1860.

NYOM. ENGEL ÉS MANDELLO KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

SZIVAHANGOK.

ALKALMI BESZÉD.

MAGYAR

A SZÉKESFÉHÉRVÁRI ELSŐ KISPEZŐISKOLA

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

ÜNNEPEL...
„Hagyjátok hozzám jönni a kisdedeket.“ —
„Hazádnak rendületlenül légy híve oh magyar! —“

1891

SZÉKESFÉHÉRVÁR

NEHRSEBILT. KÖZÖSSÉGENNÉL BOKON ERRELMENNE

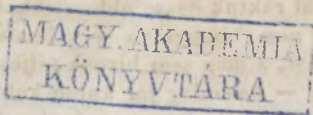
1891

NY. TUDOM.

A kötet a Magyar Akadémia Könyvtárában van tartva. A kötet a Magyar Akadémia Könyvtárában van tartva. A kötet a Magyar Akadémia Könyvtárában van tartva.

1891

MAGYAR AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Nagytekintetű Gyülekezet!

Ismeretlen egyén bátorkodik felszólalni e díszes körben, ez ünnepélyes alkalommal: szolgáljon mentségemül azon körülmény, hogy a K. O. int. M. O. terj. egyesület engem ez alkalomra e küldetéssel megbizni szíveskedett, miszerint tanúja legyek ez ősi városban oly intézet megnyitása-, illetőleg megalapításának, melynek életbe léptetése egy újabb örömvirágot tűz azon egyelet életfűzérébe. Hogy pedig e küldetésem mellett is nem eléggé ékes, mondhatnám csak vázlatos, töredékes s a szónoklat szabályait merőben nélkülöző beszéddel bátorkodom föllépni ily jeles és nagyérdemű közönség előtt; e tekintetben legyen szabad mentséget remélnem azon körülményben: hogy részint halmozott foglalatosságaim, részint változó egészségi állapotom szinte az utolsó pillanatig kétség, majdnem lehetlenné tevék megjelenésemet.

De ime mégis megjelentem Isten segélyével, s itt levén, úgy vélek legjobban megfelelni küldetésemnek, ha nem csak mint pusztán néző, mint hallgatag örvendő veszek részt ez ünnepélyben, hanem úgy, ha felhasználom a nyájias alkalmat, egyikét gondolat elmondására, egyikét eszme megpendítésére, melyek ugyan talán rég ismertek e díszes gyülekezet számos tagja előtt, de melyeknek újbóli fölemlítése, mintegy fölelevenítése az épen most szőnyegen levő ügynök, ha tetemes hasznára nem is, de bizonyynyal kárára sem válhatik. S e szempontból kérem föl a nagytekintetű Gyülekezet kegyes elnéző türelmét.

Érintenem kell mindennek előtt a pesti központi kisededóvó együletet, vagy is a K. O. int. M. O. terj. egyesületet, — melynek küldöttjeül van szerencsém e díszes körben állani.

A nevezett egyesületnek — mint már kissé hosszasan címe is mutatja — célja és feladata az óvodáknak hazánkban terjedését, vagyis inkább terjedhetését elősegíteni. E feladatának úgy vélt az egyelet legjobban megfelelni: ha az ügynek szellemi oldalát teszi munkakörének tárgyául, s így mintegy szellemi élére áll, vagyis az által: ha az ország különböző vidékein keletkezendő óvodák számára óvó-nevelőket, úgynevezett kisededóvókat képeztet. Mert kétséget nem szenved, hogy a képzett, ügyes, lelkes, — szóval jó kisededóvó — valamely intézet létezése és fenállhatásának első és nélkülözhetlen föltétele. Működött is az egyelet e tekintetben buzgón és lelkismeretesen, s a mennyire korlátozott anyagi, azaz költséghatási körülményei engedik, működik most is. Közél 25 éve, hogy fenáll ezen egyesület, s még is dacára annak, hogy 80 egyennél többet szolgáltatott már nevelőkül a kisededóvási pályára, — s dacára annak, hogy annyiszor bocsátá szét gyámolításra felszólító kérelmeit — (mert több erővel többet is tehetne): csak kevesen tudnak ez országban az ő létezéséről, s még csekélyebb azok száma, kik pártfogására, s így közvetve nemes céljának előmozdítására indítatva érzik magokat. —

De, fájdalom, közös sorsa ez sok más intézetnek és vállalatnak is hazánkban. Mennyi szép dolog bukott már meg azért: hogy elejénte buzgó lelkességgel karolták föl s azután — újabb és újabb fölmerülő s hasonló pártolást igénylő tárgyak közbejötté miatt — szép csöndesen elejtették, — pihenni, nyugodni küldék — talán örök álmokra. Mert hiába, ily hazában, hol annyi a teendő és alkotandó, hol annyi század óta a sorsnak kiméltelen, tán megérdemelt, de gyakran tán meg sem érdemelt csapásai miatt, oly nagy az elmaradottság, — ily hazában sok erőre, sok lelkességre van szükség, hogy a lézagok lassankint beteljenek, a hiányok kiigazodjanak. Eszme eszmét szül, terv tervet ér, vállalat vállalatnak lép nyomába, — s mindegyik, eszme, terv, és vállalat magának igényli az elsőszülötti jogot, mert mindegyik mintegy külön istenségtől ihletve azon zászlót lobogtatja kezében, melyre lángbetűkkel írva van: a haza boldogsága. — Ily körülmények közt, ki vétkelne ily küzdelmes sürgeséget? ki bátorkodnék balra magyarázni vagy megakasztani a nemesebb vágyak, a fellengőbb érdekek e szent harcát, melynek látszólag ellentétes, de bensőleg összeható bonyodalmaiból végre is a hon boldogítása, a nemzet szellem-erkölcsi emelkedése, a nép tisztultabb nemesbülése és öszhangzatos jóléte születni ígérkezik?

Azonban mindezen szép és sokfelé ágazó nemes törekvések özönében egyet szoktak feledni tisztelt hazánkiai, nagy Széchenyink ama nagy szavát: az észszerű egymásutánt. Elforgácsolt erő nem szülhet nagyszerű eredményt; sokfelé igénybe vett lelkesezés az egyes célokra csak töredékes áldozatokat nyujthat. Pedig mi könnyű volna ezen segíteni! Ama nagy elv, az 'egymásutánt' elve, szigorú következetességgel keresztül vive, csodákat alkothatna, — holott így gyakorta bevégezetlen romokkal kell találkozunk. Ha például ama lelkesek százai és ezrei, kiknek kebelét amaz isteni láng hevíti, hogy egyáltalán valamely nemes közcélra, valamely jótékony intézetre áldozni akarnak,

egy vagy két évig csupán egyetlen tárgyra gyűjtenék össze áldozat-forintjaikat és filléreiket, azután — ez egy tárgynak teljes és biztosított megalapítása után ismét másra és másra, valamennyien és összesen: mily kincses halmi támadhatnának a közszellem és közérzület adományainak, — mily arany hegyei és tündér-ligetei a hazafiúi erény-szülte gazdagságnak! S ez semmibe sem kerülne, mint egy kis öntagadásba, azaz: hogy egyszer másszor oly valamire adakoznánk, mit saját magán nézeteink szerint nem tartunk ugyan oly szükségesnek, — de adnánk hozzá csak azért, hogy létesülhessen egykor saját kedvenc tárgyunk, saját véleményünk kegyence is; mert arra meg olyanok is fognának tömegesen adakozni a mi kedvünkért, kiknek kedvéért előbb mi raktuk össze áldozatinkat. De így ahogy most vagyunk, mi történik? Néhány száz makacsúl erőködik — a többitől nem támogatva — valaminek létesítésében, — éveken és éveken át folytatják a hangyamunkát, a küzdelmes halmozgatást, s még sem bírnak teljes és biztosított alapra szert tenni; — a többi — száz meg százfelé darabolt törekvéseivel — hasonlólag jár külön külön ápolat kedvenc eszméivel, — s így végre sem ez, sem amaz, sem tizedik, sem századik nem látja valósítva eszményies álmait, melyekért pedig oly szent hevülettel buzdult és lelkesedett, — sőt gyakran kénytelen tapasztalni, mikép éveken át — tán keservesen gyűjtögetett, adogatott filléreit széthordja a szél, s a szépen kezdett s oly kecsesgató remények közt ápolgatott tárgy szétporlad a világ négy tája felé. —

Bocsánat e kitérésért. Nem ez az, miről szólni akartam. S ha még is — tán illetéktelenül — ajkamra jött e helyen is a szó, — tán azon ösztönszerű aggalomnak szüleménye volt: nehogy itt is hasonló tüneményeknek legyünk tanúi, nehogy itt is ismétlődjék egy már felbimbózó intézet elejtése csak azért, mivel többet, sokat is óhajtottunk létesíteni egyszerre. —

De térjünk vissza a pesti központi egyletre. — Mondám imént, mikép ezen egylet azt tűzte ki fő föladatául, hogy a vidéki óvodák számára óvó-nevelőket képeztesen. Vajjon miért tűzte ki épen ezt? S helyes-e hogy ezt egylet tűzte ki magának? Oly kérdés ez, mely szoros összefüggésben van ama másikkal: miért látjuk a kisdetek köznevelését, ápolását, többnyire egyletek által felkarolva s intézve, s vajjon rendén van-e ez, hogy így történik? S ép ez utóbbi képezi jelen szerény fejtegetésem tulajdonképeni tárgyát. —

* * *

Képzeljünk, nagytek. Gyülekezet! egy alföldi pusztát, melynek egész láthatarát sötét föllegzet borítja. Éj van mindenütt, bármerre tekintsünk; csak a lábnyom érzi a puha illatos fűvet a végtelen síkon, s e fű s a léghen úszó illata gyanítatja az útassal, hogy élet-erő és feltörekvő szellem rejlik e rögökben; — csak a távol falvak tornyaiból szellők szárnyán repkedő harangcsengés, s a lépkedőnek lábai alatt ropogó fűvön neszelő harmat beszéli, hogy Isten áldásának kegyelme még nem távozott ez elhagyottnak látszó vidékről; csak a homályból áttörő egy-egy kolomp kongása, egy-egy pattogás, egy-egy pászortűz bűbajos villogása hirdeti a természet ölen enyelgő életszabadságot; de különben mély csend, néma borulat, reneteg sötétség. S rögtön mintegy varázs-ütésre elvonul a föllegár, szétfoszlanak a borulat fátyolai: — ott mélézgat a telt hold ezüst arculatával, ott ragyog százezernyi csillag, mint tündéres vilárok lángjai; sőt a messze látkör szendén lehajló ívezetén már a hajnalpir parázsstengere hullámszik, hirtetvén a kelő napnak közel érkezését. Ez volt Magyarhon képe ezelőtt 35 évvel! Széchenyi István bűbajos szózata levoná a fellegfátyolt a hon látköréről, ezer meg ezer eszme ragyogott tündércsillagképen az új egen; ő mondá: legyen „Világ“ és lön világ a magyar föld fölött! Az eszmecsillagok ezrei közt mindenki keresé saját belvilágának rokon csillagát; ott tündöklött az egyesülési szellem, ott ragyogott a népnevelés üdvhozó csillaga is. Mi volt természetesebb mint az, hogy a népnevelés eszméjének hívei meggyújták e csillag tüzénél szövétneköket s ezt oda csatolván az ég tüzébe mártott egyesülési eszme lángszövétnekéhez, a népnevelés ügyét is ily módon világítani, lánggra lobbantani törekvének?!

Ez általános hatás eredménye lön az is, hogy miután a nemesszívú Brunszvik Mária Terézia grófnő az első óvodát a budai várban 1828-ban — az elsőt nemcsak Magyarhonban, hanem az összes ausztriai birodalomban is — megalapítá, csakhamar sürge mozgékonyaság támadott mindenfelé a népnevelés, s különösen a kisdetek-óvodák felkarolására. Így támadt 1836-ban azon egyesület is, — a K. O. int. M. O. terj. egyesület — melynek én 16 év óta szerencsés vagyok egyik tisztviselője lehetni. Jól érzék ama nemeskeblűek, kik ez ügynek az első lendítést adák, hogy a népre magára, a nép közvetlen részvéte-, és részvevéseire kell támaszkodnia minden oly intézkedésnek, mely a népet legbensőbb élettereiben, leggyöngédebb viszonyaiban — minő a szülő és gyermekek közti viszony — valóban boldogítani akarja; — és jól érzék a központi egylet alkotói is, hogy a szellemi tápnak, mely a nép gyermekeit szellem-erkölcsileg akarja nemesíteni, magokból a nép fiaiból kell felsarjadzania. Azért alapítá ezen egylet a kisdetek-nevelők képezdését, mely a nép kisdeteit nevelendő óvótanítókul magának a népnek fiait gyűjtse barátságos kebelébe, védő szárnyai alá.

De azt kérdezhető valaki: Mire való volt ily intézkedés? Nem kelle-e inkább az álladalomra bizni a kisdetek-nevelés felkarolását? Nem volna-e jobb és eredményesebb a kisdetek nevelőinek képezését s az összes óvóintézeteket is egyenesen az álladalom vezetésének átengedni? Oly fontos tárgy ez, mélyen tisztelt Gyülekezet! mely megérdemli, hogy vizsgálásával kissé foglalkozzunk.

Az álladalom — nem kívánok itt az általános nevelés apróbb részleteinek boncolásába cresszkedni — de annyit bátran vélek állithatni, hogy az álladalom a nevelést mindenoldalulag s minden irányban teljesíteni nem képes.

Komoly szót mondtam ki n. t. Gyülekezet, — de nem irtózom annak taglalásától.

Az álladalom feladata jó és haszonvehető honpolgárokat képezni, — honpolgárokat, kik különböző, ezerfelé szétágazó foglalkozási köreikben szakszerű és életnemi feladatuknak megfelelni képesek legyenek, s mint ilyenek, a

többi szintén az egységes összeműködésre törekvő polgárokat eljárásaikban ne zavarják. Ezt az által éri el az álladalom, hogy minden egyes hongyermeknek leendő vagy valószínű életpályájához mért szakszerű képeztetést adat, vagy is oly helyzetbe teszi a hon gyermekeit, hogy e képzettséget életpályájok kívánalmi szerént magoknak megszerezhessék. Többet kívánni az álladalomtól nem lehet. A sajátlagos nevelést, az egyetemes emberi és emberiségi értelemben vett nevelést a család teljesíti, az egyház, a vallás vezérszövétneke mellett és védpajzsa alatt. Az álladalom tanítást és taníttathat: **n e v e l n i** az egyesek buzgalmának feladata. — Igenis, benső meggyőződése szerént az álladalom — a legapróbb rétegekig lebecsátkozva — részint nem bír, részint nem is tud nevelni.

Az álladalom köre roppant nagy, teendőinek száma végtelen. Mikép kívánhatnók tőle azt, hogy lebecsátkozván a családok egyes szentélyeibe, szemben a millió meg milliónyi egyéniségű apró nemzedékkel oly szervezetet alkosson, mely e végtelenül változó s naponkinti változásnak alávetett kisedvilág kellő és célszerű vezérlésére kielégítő legyen? Ez teljes lehetetlen. S így minden tétova nélkül megengedhetjük, hogy az álladalom ezerféle nagyszabású teendője mellett az összes serdülő nemzedéket erő és idő hiányában nevelni nem bírja.

De ha képzelhető volna is, hogy elégséges idő és erővel rendelkezhetik az álladalom, mikép tehetjük fel még is, hogy tud is hozzá? Az álladalom óriási gépezet, melynek egyes kerekai az egyes tisztviselők, hivatalnokok. Ha már néha egyéb hivatakkörökben nem minden kerék olyan, milyennek lenni kellene — mert gyarló emberek vagyunk, — mikép képzelhető, hogy kised-nevelésre oly testületet — hivatali testületet — tudjon teremteni az álladalom, mely pontosan megfeleljen minden óhajának minden gyermekegyén irányában? s hogy oly bölcs elméletet, oly általános szabályt tudjon felállítani, mely minden kisedre ráálljék, s melyet minden nevelő-hivatalnok a teljesen és pontosan végre is bírjon hajtani minden időben, minden egyéniségre alkalmazva, minden körülmény között? Ez lehetetlen lévén, mi lenne egyéb az ilyszerű nevelés, mint gépies beszorítása az emberi egyéniségnek a gépezet keretébe, eresztékeibe? Így nevelni pedig annyi mint nem tudni nevelni. Az állam e szerént többet követelne magának mint maga az istenség; mert a Mindenható, midőn megadá örök törvényeit, változhatlan s mindig üdvre vezető parancsait: meghagyá mégis e mellett az egyének akarati szabadságát. Az álladalom kénytelen tehát bevallani: hogy — a nemzedék minden korosztályát tekintve — nevelni képtelen.

Ez az oka, hogy mindenütt, hol csak polgárosult állam létezik, a kisedek bizonyos koráig ezek nevelésébe az álladalom nem avatkozik, s csak meghatározott évek beálltával áll be a tankötelezettség, a tanoda-képesség.

S ime, itt ismét egy nevezetes önvallomás pontjánál vagyunk, önvallomásnál, melyet az álladalom önkényt és szabály alakjában tesz, s melyet józan értelemmel nem is utasíthat el magától. — Tanodaképesség! tankötelezettség! Miért nem mondja: növeldeképesség? neveléskötelezettség? Mert érzi és tudja: hogy a nevelésnek már előbb kellett kezdődnie, hogy sem ő rá teszi kezét a gyermekekre, s hogy ezentúl is nem annyira ő, mint a családi hatás, fogja folytatni a sajátlagos nevelést.

Oly igazság ez, melyet önkényt érez mindenki, ki csak pillanatnyira is magába száll, hogy saját gondolattal társalogjon. Igenis, az állam hozhat be a **t a n í t á s b a n** bizonyos szakok különbözősége szerént szakszerű egyformaságot, mely kötelezi az egyéneket, hogy e bizonyos szakban lehetőleg egyenlőkké lenni törekedjenek, vagyis hogy e szakban bizonyos **m e n n y i s é g ű** tanpontokat szerezzenek meg értelmi birtokul: de a nevelésben ily egyformaságot nem hozhat be soha, ép azért — s ez csodálatos — mert a nevelésnek legfőbb és legvégsőbb eszményi célja egyetemes — nemcsak szaki csoportoknak, hanem az összes emberiségnek — egyetemes erkölcsi egyenlősége.

T a n u l m á n y i eredmény tekintetében megelégedhetik, sőt kívánnia kell az álladalomnak az egyenlőtlen-séget: hogy legyenek különböző képzettségű és ügyességű emberek, kik ne csak a felsőbb, hanem az alsóbb helyeket is képesek legyenek elfoglalni. Ki akarna napszámos lenni, ha minden ember terjedelmes építészeti tudománnyal bírna? Kire bizná a gyógyszerkek készítését, ha minden fűvészből Hippocrates válnék?

Máskép áll a **d o g o l** **n e v e l é s i** **l e g**. Itt nem elégedhetni meg, nem szabad megelégedni a csekély és egyenlőtlen eredménnyel; itt kívánni kell és törekedni kell a lehető legnagyobb erkölcsi műveltségre egyenkint és általánosán, minden emberben külön és egyetemesen. De épen ezt — mint már főnebb érintém — az államhatalom, mint olyan — a rendelkezésére állható eszközökkel nemcsak hogy el nem érhetné, de meg sem is közelíthetné soha. Így nem marad egyéb mód, mint a nevelést a családokra, egyesekre bizni. Igaz ugyan, hogy egyesek, családok, bármi jelesek legyenek is, szintén alig érhetik el azon eredményt teljes eszményi szépségében, — mert tökéletességre nem termett az ember e földön, — de legalább megközelíthetik azt, mert jobban kiismerhetik a gyermek egyéniségét, belebecsátkozhatnak tanulmányozásába, belemélyedhetnek, hogy úgy mondjam, lelke aknáiba. Az álladalom adhat — öszhangzólag az egyházzal — serre nézve is nagy szabványokat, végecéli közös és öszhangzatos indokokat állíthat föl; de a gyakorlati végrehajtást egyesekre s ezek belátására kell bízni, hogy körülmény és helyzet, nem és állapot, kedély és hajlam, kor és fogékonyság szerént itólje nek mindig, és válaszszák meg a teendők legjobbját.

Az álladalom — mint láttuk — nem ragadhatja magához a legzsengőbb-korúak nevelését is, — nem is akarja ezt tenni s nem is teszi sehol. Az álladalom átengedi az e korú gyermekek nevelését a családoknak: csak azt kívánja, hogy a család — a vallás vezérlángja mellett — úgy nevelje gyermekeit, mikép azok a tanodáztatásra előkészítettven a tanodának s később a társalomnak haszonvehető tagjai legyenek. S ez jogos kívánság, ezt teljesíteni kell.

Ámde itt merül föl egy újabb és roppant nehézség. A családok gyakran — ép úgy mint az állam — elégtelenek, képtelenek e nemes és szent feladatuk teljesítésére. Csodálatos! egyfelől a roppant, az óriási államgépezet nem bocsátkozhatik ez aprólékos teendőbe, mert ehhez mérve ő aránytalanul nagy; — másfelől a család néha, sőt igen gyakran, nem felelhet meg e feladatának, mert ahhoz képest ereje aránytalanul kicsiny. Visszásan hangzik, — és még is, semmi sem bizonyosabb mint ez.

Mi képezi — tisztelt hallgatók — a család erejét nevelési tekintetben? Sokféle és fontos tényező. Tudomány, ügyesség, kedélynyugalom, általános műveltség, alkalmas hely, elégséges idő, kedvező körülmény, szükséges szerek és eszközökre terjedő rendelkezhetőség. Mindezek összevéve képezik a nevelés munkájára megkívántató erőt. Ha ezeknek csak egyike hiányzik, már meg van csonkítva az erő, s minél több a hiány, annál csekélyebb az erő. Nagy tudomány s egyszerűség nagy művészet a nevelés! Elmélet és gyakorlat forr össze csodás és titokteljes művészetében.

Vagy azt hinnék-e, hogy elégséges, ha a napvilágra jött gyermeket az anyai tejjel vagy egyéb szerekkel kellőleg tápláltuk? ha a meztelenség ellen megóttuk, ha az idő zordonságaitól megvédtük? Elégséges-e, ha a gyermek napokon és heteken, hónapokon és éveken át magára hagyatva csúszik mászik, botorkál barangol, tesped és pang, futos és hentereg? Ki őrzi testét, ha gondot nem fordítunk rá, a veszélyek százféle nemétől? Ki őrzi lelkét a gonosz és rontó befolyásoktól, az erkölcsi elsatnyulástól? Egy-egy jámbor szív erre azt felelheti: megőrzi az Isten és őrangyala! Oh igen, számtalan példa van rá, hol azt mondhatjuk, hogy csak őrangyala őrzi; s ezt a Gondviselés iránti hálás elismeréssel említjük. De mégis mennyi veszett el, mennyi tette magát és egész helységét szerencsétlenné! mennyi aljasult el lelkiileg, erkölcsileg, mennyi törpült el értelmileg, szellemileg! Oh ha mind azon ezer meg ezer boldogtalant egy sorba állíthatnók magunk előtt, kiket az elhanyagolás, a velők nem törődés, a mostoha körülmények kényszerűsége döntött a legiszonyabb testi és lelki vész örvényébe: lelkünk mélyében borzadnánk el az irtóztató látványon. Nem szólnak-e elég hangosan a hírlapok? nem kiált-e segélyért a mindennapi tapasztalás? nem lép-e föl vádlóul a naponkint aljasodó közélet? Oh ne ámítsuk magunkat, — ne bizakodjunk túlságosan az őrangyal kegyébe! Száz meg száz kétségbeesett anya, száz meg száz ön-éltét megátkozó elvetemült végítélet harsonájaként zúgja fülünkbe: itt segélyre, gyors segélyre van szükség!

De azt mondjátok talán: a szülőnek kötelessége gondját viselni gyermekeinek: teljesítse tehát e szent kötelességét!

Mi szép e szó, mi meleg — és még is mily hideg! Igen, ezen önző bölcsesség köpenye alatt a felebaráti hidegség kigyója lappang. Száműzzük-e körünkben a boldogtalan szülőt, ki netán elmulasztá e kötelességét minden pontban teljesíteni? Megkövezzük-e tán azért, hogy nem volt képes azt teljesíteni? Emeljen rájuk követ, ki vétek nélkül van! — És ha nincs az atyának és anyának elégséges tudománya, ismerete, ügyessége, tapasztalása e feladatához? és ha nincs tán illő helye és elégséges ideje? Mit tegyünk akkor? Vagy arra kárhoztassuk, hogy folytonos aggodalmak közt, vagy saját élelmi keresetének elhanyagolásával folytassa nevelési munkáját? Nem, nem, ez nem lehet!

Tehát sem az állam sem a család nem elégséges a kisednevelési munka pontos és teljes végrehajtására. Ime itt vagyunk a válponton, a keresztúton, hol határoznunk kell: merre forduljunk.

Ki segítsen itt? A közlekedés. — Igen, azon lelkesedés, mely az általános emberszeretet öléből pattanván napvilágra, a népszerűtet, különösen a gyermekszereket emelőn növekszik nagygyá, dicsővé; — azon lelkesedés, mely a szent cél megközelíthetőségének érdekében mindent megkísért, mindent kezdeményez, egyleteket, intézeteket alkot, testvéri kötelekkel fűzi össze a különben tán egymástól távolabb álló egyéneket, — azon lelkesedés, mely az örök erkölcsi rend nagy elveiben lobog.

A keresztény elvek a lelkeség legtisztább forrásai; — minden jónak, nemesnek alkotója: — a nemzeti lelkesedés — nagyszerűt és csodálandót bir létre hozni. —

Ki ne hevülne szent lelkesedésre az elhagyott kisedek irányában, midőn isteni mesterünk, üdvözítőnk eme szavai hatják meg szívét: „Hagyjátok hozzám jönni a kisedeket!“ és „Bizony mondom néktek, ki nem olyan közületek, mint e kisedek, nem fog bemenni a mennyek országába!“ — A lelkesítés ezen isteni szózata fűzőn össze mindnyájunkat a köznevelés művében! — S kit ne ragadna boldogító lelkesültségre a költő szózata: „Hazádnak rendületlenül légy híve oh magyar!“ Igen a hazának híveket, hű honpolgárokat kell nevelnünk az értelem-fejlesztés útján; lelkiileg eltompult, szellemileg törpe, satnya, csenevész nemzedéknek fogalma sincs a hazáról. —

De itt ismét egy szokásos ellentétessel találkozunk. — Ha megengedjük is — így gondolkoznak sokan — hogy a bármilyen oknál fogva elhagyott kisedek számára jó és üdvös az óvoda: mit használhat az még is oly gyermekeknek, kik szülői körükben minden ápolásban, minden nevelési gondosságban részesülhetnek? — Mit használhat ezeknek?! Sokat, igen sokat! S részesülnek-e a jobbmódúak gyermekei is minden nevelési gondosságban? Hány szülő van, anyagiilag annyira megáldott, hogy kisedei mellé képzett nevelőnőket vagy dajkákat fogadhat? S legyen az anyának — ki tán különben művelt lelkű — három, négy, öt apró gyermeke: vajjon fordíthat-e rájuk külön külön elégséges gondot? Van-e erre elégséges ideje? Vagy mást ne is tegyen, — hanyagolja el a házi rendtartást is, — csak hogy folytonosan gyermekei közt üljön? — Ezt nem tehetvén mit cselekszik? Dajkálányokra bizza egyiket, másikat, s azt hiszi, már most gondoskodva van szive magza táról. Oh a dajkálányok! Mily tudatlanok, mily durvák, mily képmutató, sima szájú hizelgők a szülők szemei előtt, s mily aljasan álnokok, mihelyt nem ellenőrzi őket a szülői figyelem! Egyes dicséretes kivételek vannak itt is — de csakis kivételek. Vagy nincs-e tapasztalásom százával, ezrével, mint bannak ily személyek a rájuk bízott gyermekekkel, ha sétálni viszik? Ütik, verik, rángatják őket, aljas és szentségtelen szavakkal, káromkodással illetik, sőt dühökben a káromló, átkozódó szöszön a gyermekek apja anyja ellen is tajtékzik; szerelmeskedő kalandokkal botránykoztatják az ártatlan sziveket. S tán ez is nevelés? Oh, ha ez így tart sokáig, bizonyos veszélynek rohan az emberiség. Ki kell ragadnunk ily méltatlan kezektől a nevelési bitorlást minden áron! Oly célt kell szem előtt tartanunk, mely szegényt és jobbmódút, műveltet és műveletlent egyiránt megmentsen a lassan de biztosan öldöklő mérge hatásaitól. Az újabb civilizatio sokfél e fattyúsarjat hajtott, maga a társadalmi szervezet szelleme sokszerűen ferde irányokban indult. Egy csapással nem fogjuk átalakíthatni a meglévő fonákságokat. A baj megvan s úgy kell venni a mint van. De legalább részletes gyógyszerre khez kell nyúlnunk, melyek a baj óriási nagyságát némileg csökkentésék. Ezt pedig ismét csak közlekedés teheti.

Minden lelkesedés eszmény után törekszik, valami fönségest, magasztost tűz ki végcélul. A gyarló emberi erő rendesen messze elmarad ugyan az eszménytől; de mennyire fogunk jutni, ha ki sem tűzzük magunknak a nemes célt? hová fogunk tévedni, ha nem csillagot, hanem posványi lidércet, vagy éppen sötét örvénypontot veszünk irányzól?

És lelkesedés tekintetében a magyar nemzetnél nem éppen rossz helyen kopogtatunk. Vannak nemzetek, melyek soha sem vénhednek, mert, mindig megújul lelkesedési képességök. A lelkesedhetés legbiztosabb záloga a fiatal-ságnak. Ily nemzet a magyar. Bebizonyította ezt századok folytán, egy ezredéves európai élet viszontagságai között; bebizonyította ezt legújabbán a Kazinczy-, Széchenyi-ünnepélyekkel; bebizonyította édes anyai nyelvének ügyében az akadémia pártolása körül. Igaz, hogy a magyar lelkesedést szalmatűznek is szokta gúnyolni a honfi és külföldi egyiránt; de midőn ezt teszszük, feledni látszunk magának a lelkesedésnek természetét; ép azért, mert lelkesedés, nem lehet tartós egyetlen tárgy körül és nyugodt körülmények közt. Tudjunk csak találni mindig újabb és méltó tárgyat a főnebb érintett e g y m á s u t á n elve szerént: lesz e nemzetnek mindig oly nemes szalmája, mely illőleg fellobogjon.

Némely madarak akkor énekelnek legszebben, ha szemöket kiszurták. Némely költők, mint Homer és Milton, akkor és talán azért alkoták legdicsőbb műveiket, mert vakok valának. A testi vakság úgy látszik fokozni képes a költőiség lelkesedését. A magyarnak szemefénye — nemzetisége; s ime láttuk és látjuk, mily lelkesedésre bir emelkedni, ha csak képzelet is, hogy e szemefényét, bármely távolból, veszély fenyegeti. Minden szülőnek szemefénye az ő gyermeke: s ő ne tudna lelkesedni célirányos tettekre, ha elképzeli, mennyi mindenféle veszély fenyegeti szemefényét, kedves magzatát? Ilyet föltennünk nem lehet, nem szabad.

Azért hozzátok fordulok tisztos lakói ez ősi magyar városnak. Itt, hol királyok kegyelt hamvai nyugodtak, itt, hol annyi szentelt nyom regéli a hajdani nagyságot és fényt; itt, honnan a magyar kereszténység első korszakában a világosság sugarai terjedeztek széles e hazára, — itt ne legyen-e áldozatköve az újabb polgárisodásnak, itt ne legyen-e a kereszténység tanainak újabb diadal-zászlója kitűzve?

Oh de mit beszéltek! Hisz már is áll az oltár, mely várja áldozat-filléreteket, — már is megnyílt az intézet, mely a felebaráti szeretetnek, a kisdetek ápolásának újabb tanúja. Csak lelkeség kössön össze benneteket, tisztelt hazámiai! hogy elbukni ne hagyjátok, mi oly szépen megindult immár.

Én bízom ez ősi város közszellemében, nemes közérzületében. Vannak e városnak kétségkívül számos lelkes fiai, kiket fel bir villanyozni egy-egy szép eszme, egy-egy nemes törekvés. Ezek egyletbe fognak összeállani, hogy felkarolják és ápolják folyvást azon ügyet, mely részvékeny keblöknek, tiszta emberszeretetöknek egyik legfényesebb emléke leend.

* * *

Végezetül még csak néhány szót akarok mondani n. t. Gyülekezet a most felavatott óró-intézet közvetlen vezérletét illetőleg.

Valamint vannak nemzetek, mikép főnebb érintém — melyek nem vénhednek soha; úgy vannak egyesek is, kik lelkileg nem vénülnek el, mert mindig képesek valamiért lelkesedni. E lelki fiatalság annál tisztesebb, minél nemesebb a lelkesedés tárgya. S ha ezen tárgy éppen a köznevelés, az elhagyott gyermekek erkölcsi ügye: nem kell-e a legfőbb méltánnyal üdvözlennünk az egyént, ki ily szent tüzet ápol keblében? — Ily lelkesedni tudó és napról napra mindinkább buzduló s az ügykezeléshez értő egyént ismertem meg ez intézet tulajdonosában. Meglehet, hogy balul ítéli meg őt — tán túlbuzgónak látszó és nagyon is őszinte modora miatt a közvélemény egy része. Azonban ne feledjük, hogy lelkeség hiánya ily ügyekben mindig pótolhatlan veszteség; ellenben a túlbuzgalom, ha volna is benne valami hiba, könnyen szorítható a tevékenység kisebb körére. A véges emberi erő nem bir meg mindent; nem is kell tulságosan sokat akarnunk; kisebb munkakör biztosabb sikert ígér.

De ha már választani kell: bizzuk inkább olyanra a serdülő nemzedék nevelését, ki többet is képes, többet is óhajt, mint amennyit tenni okvetetlenül kell, hogysem oly ügyefogyottra, ki a múlhatlan föltételeknek sem bir megfelelni. —

Oly korban, midőn az önzés, anyagi érdek, haszonlesés és képmutatás napi renden van, annál becsülendőbb az önzetlen, őszinte lelkeség és önfeláldozó készség. Tévedhet ugyan ez is néha, talán éppen az által, hogy sokat, igen sokat kíván felkarolni a teendő halmazából, de nem lehet vétkes, mert cselekvéseinek indoka tiszta, tevékenységének alapja — szíve — romlatlan és nemes.

Azonban esodálatos az emberi természet. Míg a közlekedés mindenkit magával ragad, néha minden vizsgálát s az indokok észszerű latolgatása nélkül: addig az egyénben, elszigetelten nyilatkozó, egyéni önérzeten, öntudaton és meggyőződésé emelkedett hiten alapuló lelkeség igen könnyen lesz nem csak óvakodó bizalmatlanságnak, hanem gyöngédtelen gyanúsításnak is tárgyává. Midőn Kolomb, keblében hordván egy új világ felfödözésének magvát, tervével föllépett a fejedelmek előtt: nem csak az értelmetlen tömeg, hanem a tudósok serege is kinevette, kárhoztatta őt. S ő mégsem tágitott, sőt követelőleg lépett föl, admiráli, alkirályi címet kötött ki magának a felfödözendő tartományokra nézve, ő, kit úbrándos kalandornak gúnyolt a sokaság. De erős belső meggyőződése végre mégis külső győzelemre vezette őt. Így történik ez gyakran kisebb tárgyak, csekélyebb indítványok és vállalatok körül is. Magánérdek, haszonlesés, üzleti célzat lép előtérre a kötkedők elméjében, s mi mindezekre mintegy feljogosítani látszik, a képesség, a rátermettség kétségbevonása lép érvényre. Igaz, vannak emberek, kiknek előzményei nem látszanak mindig igazolni azon mű-

ködési tért, melyre később léptek. De vajjon lehet-e erre mindig biztos kihozást, biztos következtetést fektetni? Midőn Sachs János a cipész, midőn a nagyhirű Beranger a könyvnyomdász, mint költők léptek föl, vajjon benne rejlett-e polgári mesterségökben a költői ihlet sejtelve? Vagy talán csak a költészet bir-e kiváltsággal? Nem akadhat-e más téren is ember, ki végre hosszas öntanulmányozás után rájő sajátképeni hivatásának öntudatára? S nincs-e mindennapi tapasztalásunk százával, ezrével, hogy némelyek csak azért nem tesznek annyit, mennyit képesek volnának, mert eltéveszték, sajátlagos hivatásukkal öszhangzó, rendeltetésüket? Ha tehát találunk embert, ki nagy küzdelmek után, sorscsapások által gátoltatva, hosszas öntanulmányozás és vizsgálódás után, végre rájő voltaképeni vonzalmainak megfelelő pályájára, — ha ez ember — e saját egyéniségét illető lélektani felfödözése után — éveket szentel tanulmányozásnak, öntagadással és sanyarral teljeseket, — s ha végre annyi baj és küzdelem után kilép a tevékenység terére: hidegen, bizalmatlanul utasítsuk-e vissza, csak azért mert még nem volt alkalmunk meggyőződni teljes képességéről? csak azért, mert föllépési módja, felfogásunk szerént, nem elég szabatos és kerekded? Megvonjuk-e pártfogásunkat, segélyünket ez embertől? — Ki dolgozni tud és dolgozni akar, azt a társalomnak nem szabad elejteni! ez emberi kötelesség. S ha elvállalt munkaszakmája a szellem-erkölcsi téren áll, oly téren, mely a közre is hasznot áraszthat, — őt pártolva és segélyezve önma-gunk iránti kötelességet is teljesítünk.

Midőn tehát szerencsét kell kívánnom Székes-Fehérvár tisztelt közönségének, hogy első óvodája megalapítójában lelkes férfiúra talál: másrészt el nem mulaszthatom ismételni azon bizalomteljes reményem kifejezését: miszerént ez intézet, s utána talán több hasonló is, ernyedetlen pártfogókul fogja tisztelhetni e nemes város nemeskeblű lakóit, s hogy, midőn ezzel 1828 óta hazánkban a 90-ik óvoda nyílik meg, soha sem lesz okunk elenyészte fölött búslakodni s nem leszünk kénytelenek az eddigi, többnyire pártfogás hiánya miatt, elhalt 23 óvodához épen ezt 24-dikül sorozni. —

Arra, hogy e reményemet ily bizalomteljesen bátorkodom kifejezni, a szokott indokokon kívül még egy más, talán csekélyszerű magában véve, de szívemnek igen kedves indok is ösztönöz engem. — Ezelőtt 43 évvel egy anyjavesztett három éves gyermek lakott csaknem születése perce óta e város, s különösen a felsőváros kebelében, egyszerű és szegény polgári állású, de kedves és szíves rokonok házában, — mialatt atyja távol vidéken küzdött az élet bajaival. Itt élvezte a gyermek az első örömeit, itt részesült a rokonai ápolás jótéteményében. Vígán és gondtalanul szaladgált a kisdud a felsőváros utcáiban, játszogatótt a szomszédok kertjeiben; de nem egyszer kerülgette őt a veszély, — mert szüleit helyettesítő rokonai is el valának foglalva napi teendőikkel s nem kisérhették őt mindenüvé örködő szemekkel. Hogy a gyakori és fájdalmas méh-szúrásokat ne emlitssem, egyszer e kisdud közel volt a kútbafúláshoz, egyszer pedig majdnem egy dühös eb fogainak esett áldozatul. Ha akkor már óvoda létezett volna, mennyivel biztosabban töltötte volna zsenge éveinek különben oly örömtelt napjait! — E gyermek t. Gyülekezet! én valék, ki most oly szerencsés vagyok e díszes kör előtt állhatni. Ha ehhez hozzá teszem, hogy 18 év múlva 100 éve lesz annak, hogy Istenben boldogult atyám itt született, — illetődött kebellem mondhatom: hogy én is némileg ez ősi király-város gyermekének tartom magamat.

S ime ez azon édes, azon kegyeletes indok, mely engem némiképp feljogosít, hogy ily bizalmas, ily testvéries hangon szólak hozzátok tisztelt hazámfiak. Ez indoknál fogva nem hihetem, nem akarom hinni: hogy azon városban, melynek ölné az Isten őrangyala engem oly szembetűnő kegygyel megőrzött a veszélytől, mondom, hogy e városban majdnem félszázad lepergése után — ne találjon részvétet, elégséges pártolást azon intézet, melynek jelképeül a kisdudek őrangyala viraszt.

E reményben, e biztos hitben hadd borúljak le e nekem szent földön; hadd esdjem le a sz. Háromság ez ünnepén Isten áldását az egekből; harmatozzék az e zsenge intézetre kegygyel és bőségesen; — mi pedig ne feledjük az isteni jelszót: „Hagyjátok hozzám jöni a kisdudeket!“ —

Ára 20 kr. újpénzben.

A tisztajövedelem a székesfehérvári első óvoda javára alapítványul ajánltatik.